

En 200-årig regnskabsbog fra Esbjerg-området

Af Hans Ole Villadsen

Efter en rejse rundt i Jylland er en gammel regnskabsbog på vej tilbage til sit udgangspunkt.

I 1906 – for 109 år siden – skrev lærer og kirkesanger H.P.H. Novrup (1861-1944) fra Alslev ved Varde sin første artikel i årbogen for Historisk Samfund for Ribe Amt.

Artiklen havde titlen “Træk af Esbjergs tidlige historie” og omhandlede hans farfar Hans Pedersens (1785-1882) liv og levned. Hans Pedersen blev født på en af Rørkjærgårdene i det nuværende Esbjerg Øst og købte senere i 1822 en gård i Novrup, hvor han boede indtil sin død.

Oplysningerne i artiklen var baseret på Hans Pedersens regnskabsbog fra 1819 samt på de mundtlige fortællinger, som H.P.H. Novrup havde hørt fra sin farfars mund.

Hans Pedersen var ud over bonde også handelsmand eller måske mere korrekt betegnet smugler efter hans barnebarns artikel at dømme. Han hjembragte kolonialvarer fra Altona og afsatte disse til bønderne på egnen. Som betaling fra bønderne modtog han deres produkter.

Regnskabsbogen fra 1819, der indeholder optegnelser fra 1818 til 1831, er på 129 dobbelte sider med nøje specifikation over handler med 101 navngivne personer, først og fremmest fra det nuværende Esbjerg-område. Bogen havde H.P.H. Novrup fået overdraget nogle år efter sin farfars død.

Da H.P.H. Novrups enke Andrea (f. Bondesen 1874 i Toftnæs) døde i 1953, kom

Hans Pedersen som 83-årig, 1868.

Foto: Alslev Sognearkiv.

regnskabsbogen på en rejse sammen med mange andre af Novrups papirer. Først til en søn i Sønderborg med samme navn som faren Hans Peder. Efter 20 år i det sønderjyske kom kasserne med papirer videre op til en anden søn Leo Novrup ved Vejle. Efter yderligere 20 år i Vejle-området overtog dennes søn Leif Novrup papirerne, og de var hos ham de følgende 20 år.

Regnskabsbogens lange rejse er foreløbig sluttet, for Leif Novrup afleverede i 2012 et par store kasser med H.P.H. Novrups efterladte papirer til Historisk Samfund for Ribe Amt ved Olga Pedersen i Holsted. Da det store materiale helt overvejende havde rela-

tion til H.P.H. Novrups virke som lærer, foredragsholder og lokalhistoriker i Alslev, kom det videre til Alslev Sognearkiv, hvor det nu befinder sig.

I artiklen fra 1906 blev regnskabsbogens indhold gennemgået og uddybet, så her blot nogle nedslag i teksten for at præsentere bogens muligheder.

Der er nævnt 101 personer i bogen. Bortset fra præst, degn og proprietæren på Krogsgård ved Tjæreborg blev alle betegnet ved deres fornavn. Blot fire af navnene repræsenterede 55 % af personerne. Det var 15 stk. Hans, 17 stk. Niels, 11 stk. Peder/Peter, og 13 stk. Søren. Ved disse navne var

Maleri af Hans Pedersens gård, matr.nr. 12, Novrup, årstal ukendt. Foto: Alslev Sognearkiv.

Hans Pedersens
regnskabsbog, side
16a og 16b.
Foto: Alslev Sognearkiv

16 Hans Pedersen skand. Debet		Hans Pedersen skand. Credit	
1878 Lønning	32	1878 1/2 Skilling 3/4	32 I-12
1879 Lønning 2 Debet	2	2 1/2 Skilling	4
14 Mødt 18 Cph	2-78	Op 4 Skilling 3/4	6-4
1/2 2 Skilling 3/4	1-4	valent	13-5-12
	6		
2/15 May Lønning	9-5-12	2/11 Født 1/2	1-12
2/16 May 1 Debet	12	2/12 Lønning	1-8
2/16 May 2 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 3 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 4 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 5 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 6 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 7 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 8 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 9 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 10 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 11 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 12 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 13 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 14 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 15 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 16 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 17 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 18 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 19 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 20 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 21 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 22 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 23 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 24 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 25 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 26 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 27 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 28 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 29 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 30 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 31 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 32 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 33 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 34 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 35 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 36 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 37 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 38 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 39 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 40 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 41 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 42 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 43 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 44 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 45 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 46 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 47 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 48 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 49 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 50 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 51 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 52 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 53 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 54 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 55 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 56 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 57 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 58 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 59 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 60 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 61 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 62 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 63 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 64 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 65 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 66 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 67 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 68 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 69 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 70 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 71 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 72 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 73 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 74 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 75 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 76 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 77 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 78 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 79 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 80 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 81 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 82 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 83 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 84 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 85 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 86 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 87 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 88 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 89 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 90 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 91 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 92 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 93 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 94 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 95 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 96 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 97 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 98 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 99 Debet	12	1/20 Lønning	
2/16 May 100 Debet	12	1/20 Lønning	

Hans Pedersen, Novrup, Contrabog

16 Hans Moldesen Maade Debet

1818 landt ham	5 rd	" M	" sk
1819 bekomet 2 u tobak	"	2 M	" sk
14 Marty 1 u Coffe	"	2	12
½ u sukker 2tuller	"	1	4
Er	6	"	"
d. 14 May Betaldt	9	5	1x
<u>i spisier efter Cors</u>			
d 16 May 1 u tobak	"	"	12
ved en Regning skyldig	"	"	15
2 u Riisgryn	"	1	4
29 May 200 3 tommer Søm	"	2	8
5 Juny 100 ditto	"	1	4
d 27 Juny 1 u løf tobak	"	1	2
d 19 Jul 1 u tobak	"	1	"
50 3 tommer Søm	"	"	10
13 august 1 u tobak	"	"	15
2 tuler xxrgorion	"	"	5
Er	1	4	14
d 6 Septbr. 2 lp 2 u hør	8	2	"
26 septbr. 1 Plens slyxxx?	"	"	8
d. 6 Octbr. 4 u humel	1	"	"
d 2 Novembr 1 xxxklæde	"	1	8
	9	4	"
d. 5 Novembr.			
Betaldt Den Penge Contant	8	"	"
d 14 Novembr. 1Sæk Saldt	3	1	"
d 8 Decb. 50 stk 3 Søm	"	"	10
2 u Coffe	"	5	"
1 Karduus	"	"	15
1 u Sukker	"	1	12
1 u tuller	"	"	10
3 lod Indigo	"	1	11
d 21 Decm. 2 u Sirup	"	1	8
2 u tobak	"	1	12
d 21 Dec. 1819 Er Regning	23	4	"
at jeg skylder ham	1	"	"
D 6 Jandariom sendt			
med Willas	2	3	"
faaer jeg tilgode	1	3	"
26 Janv. 1 u tobak	"	1	"
d 30 Janv: Contandt	2	"	"
d 17 Febr. 2 lod Indigo	"	1	4
1/4 u sukker 1 u tobak	"	1	7
d 4 April Betalt.			

16 Hans Moldesen Maade Credit

1819 14 Marty 3 lp 5½ u smør			
a 9½ M xx	5	1	12
5 hudeer til	4	"	"
D 4 April 2 tønd Byg	6	4	"
Betalt	15	5	1
d 11 July 4u 28 lod			
4u 28 lod uld	1	1	12
1 Kalvskind	"	1	8
d 20 July			
1 træ med Smør			
Brutto 3 lp Thara			
11½ u N 2lp 4½ u			
a u 12 sk	4	3	6
12 august 1/8 X Smør			
Brutto 3 lp 7 u			
thara 12½ u			
Netto 2lp 4 3/4	4	3	9
Summa er	10	4	3
Betaldt og afgjort			
D 6 octnr. 13 lp 5 u			
Flæske a lp 7 sk	15	3	3
1/5 D smør Brutto 3lp			
1 ½ u thara 10 u			
Netto 2 lp 7½ u a 13	5	2	2
D 23 octbr. 18½ u Talle	2	1	14
2 Novembr. 6½ u Talle	"	4	14
12½ u smør a 12 sk	1	3	3
25 3 4	25	2	6
ovenstaaende	9	4	"
9rd 4 M	13	2	10
15rd 5 12	25	3	4
D 21 Dec. 1818			
Een Reg.			
D 17 Marty			
4 u Piolt	"	1	"
20 Marty Hans Moltesen Leveret			
9lp 7 u Smør a u 9	14	"	15
3 Kalvskind	22	4	2
24½ u al.? 11sk	2	4	13
1 hesteskind	"	5	8
d 14 May betale	7	3	6
og afgjort med			

Hans Pedersens regnskabsbog, side 16a og 16b. Transskriberet af Elly Jessing, Alslev Sognearkiv.

Udsnit af konceptkortet til Videnskabernes Selskabs kort, opmålt og tegnet i 1797 af S. Bruun. Konceptkortet er det ældste, korrekte kort over det nuværende Esbjerg-område.

de kendt af alle, men efter ændring af navnelovene i 1826 og 1856 blev det påbudt med faste efternavne. Det var derfor denne generations fornavne, der kom til at skabe efterfølgende generationers efternavne, så her findes forklaringen på, at så mange har familienavne Hansen, Nielsen, Pedersen og Sørensen.

Ud over navnene var kundens bopælssted anført. Der var over 75 personer af de 101 navne i regnskabsbogen, der entydigt kunne henføres til Jerne Sogn og den vestlige del af Skads Sogn. Hvis dette tal sættes i forhold til antallet af gårde og huse med jord, så var det hovedparten af ejendommene i området, der handlede ved Hans Pedersen.

Der var således en stor lokal opbakning omkring den lokale smuglerhandel hos både høj og lav. Alle syntes at være fælles om den opfattelse, at told, som skulle være

betalt ved Hjerting Toldsted for de udenlandske varer, der kunne forsøde dagligdagen, f. eks. kaffe og tobak, burde undgås. På samme måde burde egne varer kunne afsættes uden at blive fordyret af købstædernes konsumptionsafgift. Det være sig i Varde, måske Kolding eller Ribe.

Regnskabsbogens noteringer over køb og salg var primært knyttet til årene 1819, 1820 og 1821. Inden for disse år synes bogen at dække al aktivitet. Derefter faldt antallet af opnoterede handler markant. Dette kunne måske skyldtes, at Hans Pedersens handelspartner Morten "Knode" havde overtaget den lokale del af aktiviteterne.

Salget var størst i efterårsmånederne september, oktober og november. Antallet af opkøb af bøndernes produkter var størst i det tidlige forår og i perioden efter høst. Der var næsten ingen aktivitet i januar og februar.

En optælling i bogen viste, at der blev foretaget mindst 125 opkøb fra bønder og mellemhandlere i 1819, og at der var over 200 besøg af kunder, der ønskede at købe af de importerede varer.

Der var således en livlig trafik til og fra slægtsgården i Rørkjær.

Som eksempel på, hvad der blev købt og solgt, vises i bilag 1a og 1b, hvilke køb og salg bonden Hans Moldesen fra Måde foretog i 1819.

Den gamle regnskabsbog er nu vendt tilbage til Vestjylland, og mon ikke den skal finde sit endelige og varige opholdssted på Esbjerg Byhistoriske Arkiv, der jo er det lokale arkiv, som dækker Rørkjær- og Novrup-området, hvor Hans Pedersen havde sit virke.

Litteratur

H.P.H. Novrup: *En slægts historie*. Varde, 1929.

H.P.H. Novrup: Træk af Esbjergs tidligste historie. *Fra Ribe Amt 1906*, s.136-163.

Utrykte kilder

Hans Peder Hansen Novrup. Alslev Sognearkiv A203.

Hans Ole Villadsen, Bredgade 6a, Alslev, 6800 Varde. Født 1947. Forhenværende bankbestyrer. Arkivleder i Alslev Sognearkiv. Har tidligere skrevet artikler i Fra Ribe Amt og i Vestjyske Fortællere.